

JOONAS KONSTIG VIIMEINEN KAATUNUT

WSOY

JOONAS
KONSTIG
VIIMEINEN
KAATUNUT

ROMAANI

Werner Söderström Osakeyhtiö

Helsinki

© Joonas Konstig ja WSOY 2021

ISBN 978-951-0-46470-0

Werner Söderström Osakeyhtiö

Painettu EU:ssa

5.8.1944

Koko päivän on ajatuksiani hallinnut eilen keskusteltu suunnitelma. Siitä ei voi puhua kuin muutamille harvoille. Omalta osaltani on päätös selvä ja ellen saa esimiehiä mukaan, toimin yksin niitten muutamien kanssa, jotka varmasti ovat mukana. Eilinen keskustelu antoi sellaisen innon, jolla menee harmaan kiven läpi. Minä uskon.

– päiväkirja, everstiluutnantti Usko Hahti

O S A

1

LOKAKUU 1945

1

Aarne Salo seisoi hotelli Astonin ylellisen vastaanottotiskin edessä ainoassa puvussaan. Hän oli kammannut tukkansa ja ajanut partansa toista kertaa päivässä, eikä välittänyt vaikkei kukaan huomaisi. Hänen vasemman käden sormensa rummuttivat tiskin kiiltäväksi vahattua mahonkia: kookas koura, laihat suonekkaat sormet, vasemmassa nimettömässä uushopeinen sormus. Sormet rummuttivat tiskiä *ra-pa-pa*, ja viimeiseksi etusormi erikseen muiden jäljessä, – *pap*, yhtä niveltä lyhyemmäksi amputoitu etusormi osui pöytään myöhässä sotkien sormien runomitan.

Hotelli Astonin vastaanottovirkailija nojasi poskeaan telefonin luuriin ja tuijotti Aarnen ohitse tyhjyyteen. Hän oli pukeutunut moitteettomaan smokkiin, hiukset oli valeltu brilianttiniilla kiiltäviksi, ja hän teki hyvää työtä jättäessään edessään seisovan pitkän suomalaismiehen huomiotta.

Tra-pa-pa... pap, epätahtinen runomitta, jossa vasta neljäs isku saa painon.

»*Darling*, ei järjestetä kohtausta», Helen Salo sanoi miehensä takana englanniksi. Aarne ei sanonut mitään. Hän laski kämmenensä tiskin pinnalle niin että vihkisormus kilahdi.

»*Thank you for your effort*», Helen sanoi virkailijalle, »Me löydämme heidät kyllä itse, kiitos». Helen kiristi kasvoilleen kohteliaan hymyn. Hän kääntyi katselemaan, minkä oven takaa voisi löytää heitä odottavan seurueen. Vastaanottovirkailija vastasi omalla, ruotsiin murtuvalla englannillaan:

»Me saatamme kaikki vierailijat. Täällä käy monenlaisia ihmisiä.»

Ja virkailija hymyili mairean alentuvasti, puhelimen luuri yhä pyöreeä poskeaan vasten kuin jättimäinen kahva, josta maapallon saa nostettua.

Aarne murahti. Oli ilta, hotellin aulassa liikkui turhan paljon väkeä, ja Aarne ja Helen Salo seisoivat kaiken keskellä kuin näyteikkunan mannekiinit kuusi vuotta vanhoissa juhlapuvuissa, jotka olivat paria koinreikää lukuun ottamatta yhä uudenkarheat. Muu väki oli enimmäkseen liikematkalaisten näköisiä ruotsalaismiehiä, apean toimeliaita kuin ainakin miehet, jotka olivat viime vuodet nauttineet liikelounaita Karjalan metsissä samoilun sijasta.

»En luota häneen», Aarne sanoi vaimolleen englanniksi.

»Hän on vain arka. Hän ei ehkä ole tavannut paljon suomalaisia.»

»Tukholmassa?»

»*Darling*, ehkä sinä pelotat häntä.»

»Häntä vai sinua?»

Helen hymyili. »*It's going to be okay.*»

»*Sadly my darling*, joskus elämässä pitää järjestää kohtausta», Aarne sanoi.

Hän kurotti kätensä tiskin yli ja painoi amputoidun etusormensa puhelimen katkaisimelle. Hän otti luurin vastaanotto-virkailijan kädestä ja laski sen takaisin puhelimelle.

»Olen hyvä löytämään ihmisiä», Aarne sanoi.

Virkailija tuijotti kookasta suomalaista häkeltyneenä, vilkaisi

tämän puolisoa ja sitten ympärilleen aulassa kuin tarkistaakseen, todistiko kukaan tällaista käytöstä. Aarne kääntyi lähteäkseen, ja silloin virkailija suvaitsi ilmestyä tiskinsä takaa aulan matolle.

Hän näytti nyt kummasti tietävän, mihin Salot olivat matkalla. Hän suhisteli lakeerikengillään mattoa pitkin, hiukset kattokruunun valossa kiiltäen. Oviaukossa hän kääntyi vilkaisuun, seuraavtko vieraat häntä, ja saattoi nämä sitten portaikkoa alas kellariin.

Helenin iltakenkien korot kaikuivat kivisessä rappukäytävässä. Kellarikerroksessa virkailija työnsi auki oven kapeaan henkilökunnan käytävään.

Käytävän päässä avautui ovi. Oviaukossa seisoi heitä vastassa jämerä mies, joka katseli heitä kookkaan kotkannenänsä kyhmyistä vartta pitkin. Hän oli pukeutunut tummaan kaksiriviseen pukuun ja siniseen silkkisolmioon ja kohotti saapuja kohti kätensä, joista toisessa oli cocktail-lasi. Hiukset oli öljytty siististi suoraan taakse. Huoneesta miehen takaa tulvahti käytävään sikarin haju ja gramofonimusiikki. Aarne jopa tunnisti kappaleen, Beethovenin *Eroica*. Marsalkan suosikkeja.

»Olemme yhä aperitiiveissa», kotkannenäinen mies tervehti sydämellisesti kuin jo useamman nauttineena. Vastaanottovirkailija liukeni paikalta.

»Helen, may I introduce...», Aarne sanoi ja kääntyi miehen puoleen: »...Richard Palm, niinkö se oli?»

»Niin se taisi olla», herra Richard Palm naurahti.

Kellarikabinetin keskelle oli katettu illallispöytä. Sen ympärillä käyskenteli cocktail-lasit kädessä parikymmentä ihmistä, enimmäkseen kolme-neljäkymmentävuotiaita miehiä, joillakin mukanaan puoliset, kaikilla verrattain vaatimattomat juhlapuvut. Kun heidät esiteltiin Helenille, hän hämmästeli seurueen kansainvälisiä nimiä, jotka tuntuivat jäävän pikemminkin

kansallisuuksien väliin kuin viittaavaan mihinkään tiettyyn taustaan, herrat Palm, Kemp, Griff... Suomea Aarne heidän kanssaan kuitenkin puhui. Aarne tuntui haluavan vaihtaa sanan kaikkien kanssa. Sivupöydälle oli aseteltu baaritiski, josta Helenillekin loihdittiin shampanjacocktail. Tarjoilijoita ei ollut, niiden virkaa toimitti pari seurueen nuorimmista miehistä.

Helen löysi cocktailista puheenaiheen joukon ainoan vanhemman rouvan, von Esseniksi esitellyn valoisan daamin kanssa, joka puhui englantia ruotsalaisella aksentilla. Von Essen kertoi cocktailin olevan Ranskan tykistön lahja maailmalle, se kun oli nimetty 75-millisen kanuunan mukaan. Helen oli kiitollinen rupattelusta, jonka avulla saattoi kiertää ne yleiset kutsuilla esitellyt kysymykset (mistä tunnette, millä alalla olette), jotka juuri nyt tuntuivat olevan imetty pois ilmasta turhan tungettelevina. Kyllä, giniä ja sitruunamehua kuten tom collinsissa, mutta shampanjaa soodan sijasta, herkullinen keksintö... Hurmaavaa, Helen totesi. Mutta sitruuna ei tullut toimeen hänen kanssaan, joten hän unohti lasinsa sivupöydälle käydessään puuteromassa nenäänsä.

»Eikö meidän tulisi järjestää tanssiaisat viimeisen illan kunniaksi? ehdotti rouva von Essen herra Palmille, kun tämä tuli hakemaan täydennystä lasiinsa.

»Kiitos ei, kantapäätäni ei välitä tanssimisesta», sanoi herra Palm ja kääntyi Helenin puoleen jatkaen ystävällisesti suomeksi: »Loukkasin sen vuonna kahdeksantoista.»

Helen, joka oli tankannut suomea pitkän kesän Tukholmassa piittaamatta ironiasta, että ruotsista olisi nyt paljon enemmän hyötyä, ei tyytyväinen ymmärtäessään herra Palmin sanat.

»Mutta herra Palm, eihän kantapäillä tanssita!» Helen vastasi. Se ilahdutti naisia, mutta herra Palm ei taitanut kevyttä vastapistoa. Hän ei vaikuttanut mieheltä, joka nautti tulla yllätetyksi. Palm vilkaisi kelloaan ja kuulutti herrasväen tervetulleeksi istumaan pöydän ääreen.

Seurueen nuorimmat tarjoilivat alkupalaksi katkarapuleivät ja kaatoivat sen kanssa valkoviiniä. Helen otti lasillisen. Hän ja Aarne istuivat pöydän vasemmassa päädyssä lähellä Palmia, rouva von Essen heitä vinosti vastapäätä. Tämän yllä oli tyylikäs geometrisin kuvioin koristeltu iltapuku, joka sai Helenin ikävöimään aikaa, jolloin itse mahtuisi taas johonkin kauniimpaan. Von Essen oli ilahtunut kuullessaan Helenin olevan englantilainen: »Teidän pitää ehdottomasti tulla luokseni Salstaan, voin lähettää kuljettajan noutamaan teitä.»

»Me voisimme mennä, emmekö voisikin», Helen kääntyi miehensä puoleen. Kartanoretki kuulosti totisesti hyvältä. Ellei Helen olisi ollut niin ilahtunut kutsusta, hän olisi närkästynyt miehelleen siitä, ettei tämä ollut tutustuttanut häntä aikaisemmin näihin ystäviinsä ja heidän seurapiirinsä tarjoamiin elämänmahdollisuuksiin. He olivat eläneet kuumen kesän Södermalmin yksiossään, ja vietettyään ensin päivät yksin Aarnen ollessa töissä suksitehtaalla ja sitten illat kaksin vaitehian suomalaismiehensä kanssa, joka ei halunnut käydä sunnuntaisin linja-automatkolla katselemassa lähiseutua ja joka oli työlästä taivutella käymään edes hellepäivinä uimarannalla Tantolundenin puistossa, Helenistä oli alkanut jo tuntua, että Tukholmaan muuttaminen oli supistanut hänen elinpiirinsä suorastaan vankilamaisen suppeaksi.

Mutta Aarne ei vastannut Helenille. Hän oli syventynyt keskustelemaan herra Barthan kanssa sillä matalalla äänellä, jolla miehet puhuivat sodasta ja muista isoista asioista. Helen teki kaksi havaintoa seurueen miehistä. Ensinnä Aarne oli jäänyt kättelemään korkeasta herra Barthaa vielä sotilaallisen ravituksen jälkeenkin, kuin he eivät tahtoisi luopua toisistaan. Heidän suhtautumisessaan Aarneen oli molemminpuolista kunnioitusta. Toiseksi, nämä olivat upseerismiehiä. Helen oli oppinut tunnistamaan upseerit ilman univormuakin: se oli ryh-

dissä, siinä *gravitasissa*, jolla he itsensä kantoivat ja paikoilleen jähmettivät, älyn pilkahduksessa hymynkin takana. Herra Barthan tummat kulmat olivat jähmettyneet pysyvään kurttuun. Hän olisi saattanut käydä keskieuroppalaisesta kreivistä tai vapaaherrasta, mutta puhui äidinkielenään suomea:

»...Emme ole saaneet heistä mitään tietoa kesän jälkeen», hän sanoi Aarnelle. »Vankilat on täysin eristetty.»

Ja ehkä syynä oli ilo seurasta ja illanvietosta, ehkä viinilasi, josta Helen oli siemaillut pitkästä aikaa pari sormenleveyttä, mutta Helen puuttui puheeseen:

»Puhutteko niistä vangeista, herra Bartha? Kauhea asia, eikä niin?» hän kysyi. Hän puhui suomen kieltä kuin juoksisi maastossa, tarkkaavaisena maanpinnan nousuja ja laskuja myötäillen: »...Vangita sillä lailla upseereja...» Ja juuri sillä hetkellä ja siinä olotilassa Helenin yleensä niin vireä tarkkaavaisuus nukahti, eikä hän huomannut vaivaantunutta hiljaisuutta, joka laskeutui verhona hänen ja hänen pöytäseuransa väliin. »Ihmettelen, mihin se kaikki johtaa. Mitä he haluavat.»

Silloin Helen tunsii kämmenen reidellään pöydän alla. Se oli hänen miehensä käsi, ja sen neljä ja puoli sormeaa pyysivät häntä kohteliaasti vaikenemaan.

Helen säpsähti. Se mitä hän tiesi miehensä kokemuksista sodassa kaukopartiojoukoissa oli, että mitä vähemmän hän tiesi, sen parempi kaikille. Lyhyen välähdyksen ajan hän istui taas pulpetissaan nuorena tyttönä, hiukset ruseteilla palmikoituna, ummehtunut ilma seiso i luokahuoneessa, jonka täyttivät sotilaallisen järjestelmällisesti asetellut raskaat pulpetit kuningatar Viktorian ajalta, seinät täynnä maailmankarttoja imperiaalisen vaaleanpunaisina, ja Aarnen käden kosketus oli kuin neiti Fabianin karttakepin varoittava paukahdus pulpetin pintaan.

Minä ja minun suuri suuni! Helen jätti valkoviinilasin niille sijoilleen. Hän hymyili kuin ei olisi tarkoittanut sanoillaan

mitään kevyttä rupattelua enempää. »Mutta tietysti», hän jatkoi, »paljon puhutaan kaikkea», hän sanoi tyttömäisimmällä äänellään. »Ei pidä uskoa kaikkea.»

Kuten aina, se tuntui uppoavan miehiin. Miehet oli hyvä pitää siinä uskossa, että heidän asiansa ovat liian vaikeita ymmärtää.

»Maistuuko toast skagen», kysyi rouva von Essen häneltä iloisesti englanniksi. »Tuoreina katkaravut ovat tietysti parhaimmillaan. Teillä Englannissa syödään varmaan paljon mereneläviä...?»

Kaksi ja puoli tuntia myöhemmin Helen ja Aarne hyvästelivät kellariseurueen ja palasivat takaisin hotelli Astonin eteisaulaan. Ja täällä Aarne puhui jälleen Helenille. Hän sanoi neljä sanaa: »Vaihdatko kävelykengät takaisin jalkaan.»

Helen vaihtoi matalampiin korkoihin ja ripusti juhlaikenkäpussukkansa käsivarrelleen, kun he poistuivat kadulle.

Syysilmassa oli jo aavistus talvea. Hotellia vastapäätä oli pieni puisto, jota hämäret lyhdyt valaisivat. Ihmisiä käveli jalkakäytävillä nauravina seurueina, kadulla kulki autoja benssiinillä ilman puukaasutinpöttöjä niskassaan. Helen oli kaupunkilaistytö henkeen ja vereen: hän rakasti iltakävelyä katulyhtyjen valossa. Mutta tämä ei ollut sellainen promenadi. Aarne käveli kovaa vauhtia keskustaan päin, ja puolisoaan huomattavasti pienikokoisemman Helenin oli tehtävä töitä pysyäkseen mukana.

He kulkivat kohti Slussenia. He eivät asuneet siellä suunnalla.

»Iltakävelylläkö me menemme?» Helen kysyi mieheltään.

Aarne ei vastannut, mutta pysähtyi risteyksessä. Sitten Aarne kääntyi Helenin puoleen ja yllättäen suuteli häntä. Helen hämentyi niin ettei ehtinyt sulkea silmiään vastatakseen suudelman. »Aarne», hän sai äläistyä, ja hän näki Aarnen silmien kiiltelevän katulyhtyjen valossa. Aarne vilkuili Helenin ohitse heidän taakseen.

»Aarne, suutelet silmät auki...» Helen totesi havaintonsa hämmentyneenä ääneen. Hän aikoi kääntyä katsomaan samaan suuntaan, mutta Aarne asetti kämmenensä hänen poskilleen, suuteli häntä vielä hetken ja irrottaessaan lasi käsivartensa hänen olkapäälleen. Aarne ohjasi hänet risteyksestä oikealle.

»Toivon totisesti, että näit jotain minua kiinnostavampaa», Helen murahti.

He jatkoivat rivakasti pienen kirkkopuistikon läpi. Vastakkaisella puolella hän nosti kättä. Pirssi kaarsi lennosta heidän eteensä.

»*I must say*», Helen aloitti taksin takapenkillä, haukkoi henkeä ja jatkoi: »...Totisesti toivoisin, että kertoisit, keitä kaikki nämä ihmiset olivat.»

Aarne katseli huolettomasti ikkunasta ja huikkasi kuljettajalle: »*Köra little rund gamla stan. Titta vackra plats. Sightseeing.*»

Pyylevä taksikuski kuljetti heitä vanhassakaupungissa Kuninkaanelinnan ohitse, ylös kapeaa katua ja alas vielä kapeampaa. *Till höger*, Aarne tiputteli ohjeita, *nåsta vänster*. Syyspimeän keskeltä erottuivat komeat katuvalot ja varakkaiden rakennusten kyljissä roikkuvat lyhdyt, jotka tuntuivat kutsuvan pommikoneita luokseen kuin yöperhosia, tai sitten uhmaavan pommikoneita, tai oikeastaan ilkkuvan helppoa jälkikäteistä rohkeutta siitä, ettei pommikoneita tarvinnut pelätä, ei koskaan tarvinnutkaan. *Sightseeingiä* ei niiden valossa silti paljon nähnyt tehdä, meri oli musta pelto, vanhankaupungin mukulakivet hyppyttivät takapenkillä kuin iho tuntisi ne auton läpikin, ja kun pirssi palasi takaisin Södermalmin suuntaan, Helen oli pahalla päällä eikä katsonut enää velvollisuudekseen peittää sitä. Kun kyyti oli maksettu, he olivat muutaman korttelin päässä kotoaan, ja Helen aloitti:

»Aarne Salo.»

»Se mies, joka kulki Richard Palmin nimellä, oli Suomen radiotiedustelun päällikkö eversti Hallamaa», Aarne vastasi.

»Bartha on eversti Paasonen, hän toimi sodan aikana marsalkan adjutanttina. Nyt hänkin on *persona non grata* paitsi kotimaassaan myös Ruotsissa. Heidät on etsintäkuulutettu, joten he ovat lähdössä pakoon täältäkin. Ranskaan mahdollisesti, mutta älä käytä sitä minua vastaan, jos he menevätkin jonnekin muualle.»

Aarne kulki reipasta tahtia ja Helen hengästy i pysytellessään tämän perässä.

»*I say*, Aarne... Sinä... Kai minun pitäisi olla tyytyväinen tähän. Mutta luulin että... *toivoisin* että luottaisit minuun sen verran, että kertoisit asioita... muutenkin kuin tuolla ärsyttävällä tavalla, tippa tipalta, jälkeenpäin.»

»Tietysti luotan sinuun, *darling*, mutta –»

»*But you don't act like it?* Ja *mister Palm* tai mikä hänen nimensä onkaan, on tietysti sekaantunut siihen Suomen asekätkentäjuttuun, joka nolasi minut niin totaalisesti siinä mikä olisi voinut olla oikein mukava illallinen.»

»*Not quite*. Mutta he tietävät aivan liikaa asioita.»

Heidän kotitalonsa nurkalla Aarne pysähtyi sytyttämään tupakan, suojasi tulitikkua kääntymällä ympäri ja vilkaisi samalla vasemmalle ja oikealle. He kävelivät pääoven ohitse, menivät porttikongista sisäpihalle ja takaovesta rappuun.

»Mutta kyllä», Aarne sanoi heidän kotiovellaan. »Minä luotan sinuun.»

»Teot puhuvat äänekkäämmin kuin sanat», Helen sanoi.

He asuivat vanhassa palvelijanasunnossa kellarikerroksessa puoliksi maan alla, sisäpihalle antavat ikkunat korkealla melkein katonrajassa. Kaksitoista neliötä. »Ihan viihtyisä», Helen oli siitä ensinäkemältä sanonut, »ei se paljoa ole, mutta se on koti.» Hän käytti samoja sanoja, joilla Aarne oli viime talvena esitellyt heidän edellisen asuntonsa, työsuhteasunnon Munkisaarenkadulla Hietaniemen telakkaa vastapäätä. Viittaus taisi jäädä Aarnelta huomaamatta.

He riisuivat kengätkin eteiseen, suomalainen tapa, johon Helen oli ehtinyt tottua. Hän jatkoi kolmella askelella keittoturkkauksen ohi yhdistettyyn olo- ja makuuhuoneeseen ja sytytti jalkalampun. Helen istui heidän nojatuoliinsa, jonka vieterit pistivät pakaraan, ja aukaisi paitansa alimmat napit. Tuntui kevyeltä, kun vatsa pääsi vapaaksi paidan alta. Jalkalampun valossa vatsan ihossa oli hento kiille, pinkeys viidennen raskauskuukauden kummulla, jolle hän laski vaistomaisesti kätensä.

Jos se on tyttö, siitä tulee Anne. Anne on hyvä nimi. Mutta jotenkin hänestä tuntui, että se on poika.

Helen katseli ympärilleen asunnossa, vuoteen vieressä olevaa kapeaa kirjahyllyä, josta suurin kirja työntyi ulos niin että kömpiessä vuoteeseen siihen aina löi polvensa. Asunto tuntui kotoisalta selliltä. Hänen elinpiirinsä oli suorastaan rikollisen suppea. Kyllähän hän kävi Suur-Britannian lähetystössä silloin tällöin kahvilla (aidolla kahvilla), mutta hänen mielikuvissaan heidän ensimmäinen kesänsä Ruotsissa oli hikoilua kuuman kivitalon pohjakerroksessa lukien romaaneja ja viikon vanhoja sanomalehtiä suomeksi sanakirjan kanssa. Ne viikot, jotka hän sai työskennellä lomittajana läheisessä pesulassa kosteiden pyykkien keskellä, olivat olleet kuuman kesän suoranainen kohokohta. Pyykkärinä työskentely, kohokohta! Hän ei kehdannut mainita tästä kirjeessä isälleen, kauppalaivaston johtajalle, tiedusteli vain kautta rantain, olisiko hänelle ja Aarnelle järjestettävissä mukavat olot kotisaarella...

Aarne jäi keittokomeroon ja etsi kylmäkaapista pätkän kestromakkaraa. Michelle tuli alkoholista aina nälkä.

Aarne mutusti iltpalaansa seisten ja huuhtoi sen alas kannullisella vesijohtovettä. Sitten hän riisui solmion ja puvun takin vaatekaappiin ja naksautti radion päälle. Sieltä tuli musiikkilähetys. Hauska sattuma, Aarne mietti, tämäkin oli Beethove-

nia. Jokin sinfonioista, mutta hän ei tunnistanut mikä... Hän oli vasta tänä keväänä alkanut kuunnella klassillista musiikkia. Ruotsin radio lähetti oman sinfoniaorkesterinsa esityksiä taa-jaan, ja hän tapasi jättää radion soittamaan niitä iltaisin. Hän ei tuntenut säveltäjiä, ei ymmärtänyt miksi musiikki toimi niin kuin se toimi, mutta hän löysi siitä viehätystä. Hän oli oppinut erottamaan lähinnä Bachin ja Beethovenin toisistaan, mutta myös rakastamaan viuluja. Viulut puhdistivat ilmaa, raikastivat tilan, jonka niiden soitto täytti.

»Tiedätkö», Helen sanoi, »olet niin hiljainen, että minusta tuntuu kuin minun pitäisi täyttää ilma puheella. Tarkoitan että puhuisin vähemmän, jos sinä puhuisit enemmän. Ja sitten mietin: mitä jos olisin hiljaa, toimisitko sinä samoin vai alkaisitko vuorostasi puhua enemmän. Kävisikö siinä niin? Tarvitset hiljaisuutta, että voit puhua? Ovatkohan kaikki ihmiset sellaisia? On niitä ihmisiä, jotka tykkäävät olla aina äänessä. Mutta onko ihmisiä, jotka tykkäävät olla *aina* hiljaa? Vai odottavatko he vain oikeaa hetkeä puhuakseen?»

»Puhe synnyttää lisää puhetta», Aarne sanoi.

»Miten niin?»

»Juuri noin.»

»Mutta eihän se vaarallista ole. Minusta tuntuu kuin olisit melankolinen tai surullinen. Sairas. Minä liitän hiljaisuuden melankoliaan.»

Aarne tunsi osuman Helenin sanoissa, totuuden pistoksen, mutta ei jäänyt analysoimaan. Hän ymmärsi, että nyt tuli puhua. Se sopi, Beethovenin viulujen liu'unta oli saanut hänet paremmalle tuulelle.

»Herra Palm kertoi jotain kiinnostavaa», hän sanoi näyttäen Helenille kättään, jossa hopean korvikkeesta tehty sormus kiilsii himmeästi lampun valossa. »Näistä sormuksista. Muistat että lahjoitin vihkisormukseni valtiolle sodan alussa?»

»Niin. Se oli hyvin jaloa.» Vain Helenin kihlasormus oli alkuperäinen, kultainen rengas, jonka he olivat vaihtaneet Portsmouthin St. Thomasissa pienessä seremoniassa tuhat vuotta sitten Suomen välirauhan aikaan.

»Kullalla oli tarkoitus ostaa aseita armeijalle. Mutta herra Palm kertoi minulle äsken, että kulta on yhä tallessa. Se oli pankkiholvissa koko sodan, ja siirrettiin viime syksynä Tukholmaan suurlähetystöön turvaan, etteivät venäläiset saisi sitä.»

»He eivät koskaan myyneet sitä?»

Aarne ravisti päätään. »Nyt sillä saadaan paratyöfusrokotteita.»

»Eli sormuksen uhraaminen ei ehkä ollutkaan turhaa.»

»Tämä on tietysti luottamuksellista.»

»Kiitos», Helen sanoi, aidosti tyytyväisenä luottamuksesta. »Se oli tosiaan kiinnostavaa, eikä ollutkin. Kokonainen kulta-vuori, piilossa.»

Ja Helen vaiken, katsoi pienestä ikkunasta ulos ja siveli vatsaansa. Aarne katsoi jalkalampun valossa kiiltelevää kumpua. Heidän lapsensa, hän mietti.

Olihan se hänenkin lapsensa. Olihan se. Tietysti oli.

Aarne painoi epäilynsä taka-alalle. Mielikuvitus oli vaarallinen kaveri, hyvä renki mutta huono isäntä. Jos sille antoi valan, se alkoi tehdä temppujaan. Joka puun takaa alkoi kuulua askelia, jokainen varjo oli vihulainen.

»Tiedätkö Aarne», Helen sanoi, »viime yönä kun en saanut unta, katselin ikkunasta ulos. Kun katsoo tästä kohtaa, näkee tuon talon yli taivaalle. Sinä et herännyt siihen ukkoseen. Se näytti ihmeellisen kauniilta. Se oli aivan lähellä. Ja minä katselin siinä ulos ja mietin: olisipa kiva hankkia koira.»

»Koiraa», Aarne sanoi. »Vauvan kanssa.»

»Niin, jos ne tulevat samaan aikaan, ne tottuvat toisiinsa. Se on paras aika juuri silloin, ne kasvavat yhdessä. Ja koirasta

olisi niin paljon seuraa minulle, meille molemmille, kun olet poissa pitkät päivät.»

Beethoven loppui niin kuin Beethoven loppuu, isoilla kalipereilla. Viulut vaikenivat.

»Ehkä», Aarne vastasi. »Mutta koirat syövät lihaa.»

Juhannuksen aikoihin, kun Aarne oli maannut kuumassa asunnossa pystymättä nukahtamaan, hän oli alkanut miettiä. Hän muisteli kevättä, kuinka he olivat asuneet ensi kertaa yhdessä sotavuosien jälkeen, Helsingissä. Ja mitä enemmän hän mietti kevättä, sitä enemmän häntä painoi yksi yksityiskohta. Toukokuussa Aarne oli sanonut, että heidän pitäisi muuttaa pois Suomesta. Hän oli valmistellut pikaisen perustelupuheen: hänellä oli suhteita, joilla voisi saada työtä Tukholmassa. Ruotsi on puolueeton, rikas maa, heillä olisi siellä parempi olla kuin Helsingissä. Ja Helen oli sanonut: Se kuulostaa hyvältä. Liian nopeasti. Hän oli suostunut heti. Kyselemättä. Kun Helenkin olisi halunnut karistaa kannoiltaan jotakin. Ihmisiä. Syyllisyyttä.

Sota-avioliitto... Aarne mietti. Koko sana oli ehtinyt saada pahaenteisen kaiun. He olivat olleet kolme ja puoli vuotta erossa, ja nyt hän teki suksia tehtaalla, jonne hänet palkattiin myötätunnosta entisenä sotilaana ja kaverin kaverina. Ja tähän kellariluukkuun hän toi tuollaisen naisen, kellariluukussa hän elätti vaimoaan näkkileivällä tekemällä huonoja suksia. Hele-
nissä oli uusi elämä, joka oli ehkä hänen lapsensa, ja sille hänen pitäisi neljän kuukauden päästä olla isä eikä huono suksien veistäjä.

Aarne vaihtoi radion Suomen taajuudelle. Miesääni luki puhetta.

»...Aivan viime aikoina on kansalaisten parissa päässyt liikkeelle taas jonkinlainen epävarmuuden ja epäuskon aalto. Missä määrin sen aiheuttajana on ollut tahallinen järjestetty katupropaganda, missä määrin eräät tosiasialliset tapahtumat, on vaikea sanoa.»

Tämä oli suora vastakohta Beethovenin puhdistaville viuluille, mutta Aarne ei voinut jättää kuuntelematta.

»Eivät koirat tarvitse paljon lihaa, eivät ainakaan kalliita paloja», Helen sanoi. »Olen ajatellut. Voisin kysyä käännöstitöitä lähetystöstä. Jos osaisin kääntää suomesta englanniksi. Antaa oman panokseni sillä lailla...»

Aarne laittoi sormen huulilleen ja kumartui lähemmäs radiota.

»...mutta oletamus ei liene väärä, että nimenomaisesti asekätköjen tutkimisen yhteydessä suoritettut pidätykset ovat herättäneet eloon viime talvena kuopattua epäuskoa ja epävarmuutta maamme tulevaisuudesta.»

»Kuka se on?» Helen kysyi. Aarne ei vastannut. Puhujan matala, metallisesti narskuva ääni kuulosti etäisesti tutulta.

»Tälle maalle tuskin olisi voitu suorittaa suurempaa vahinkoa kuin tehtiin asekätköjä suorittamalla. Voidaan empimättä sanoa, että nuo teot olivat suuri onnettomuus maalle. Niiden suunnittelijat ja vastuussa olevat toteuttajat ovat syylistyneet mitä raskaimpaan rikokseen maataan kohtaan.»

»Again about the weapons cache case?» Helen kysyi lähinnä itseltään.

»...valtiovallan tinkimätön velvollisuus on paljastaa asekätköpuuhan todelliset johtajat ja toimeenpanijat sekä saattaa nämä siihen ankaraan rangaistukseen, minkä tämä vastuuton teko ansaitsee... Saa olla kiitollinen, että me olemme saaneet itse selvittääksemme tämän suurimman salahankkeen, mitä missään hävinneessä maassa on viime sodan jälkeen sattunut.»

Toimeenpanijat... saattaa rangaistukseen... suurin salahanke... Helen koetti pysyä mukana suomen kielessä. Viesti kuulosti ankaralta, isolta. Aarne suhtautui siihen keskittyneesti kuin painavimpaan saarnaan.

»...Tällä hetkellä asekätköjen eräänä seurauksena on mielialan

KIIHKEÄTEMPOINEN TRILLERI SUOMEN KOHTALONHETKISTÄ

Syksyllä 1945 asekatkentaoperaatio on paljastumassa Neuvostoliitolle, joka pitää Suomessa ylintä valtaa. Armeijan johto on vangittu, ja vankila uhkaa myös entistä kaukopartiomiestä Aarne Saloa, joka on paennut Tukholmaan englantilaisen vaimonsa Helenin kanssa.

Aarne saa kuulla petturista operaation sisällä. Salaperäinen erotettu majuri aikoo kavaltaa venäläisille ”lakanan”, Päämajan huippusalaisen dokumentin, joka voi ainoana paljastaa asekatkennän koko laajuudessaan. Aarne lähtee lasta odottavan Helenin kanssa matkaan läpi kommunistien valvoman Suomen. Viimeisestä tiedusteluretkestä tulee kohtalokas isku pimeyden sydämeen.

www.wsoy.fi

9 789510 464700

84.2

ISBN 978-951-0-46470-0